

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) แบบภาคตัดขวาง (Cross-Sectional Study หรือ Prevalence Study) เพื่อศึกษาความชุกของภาวะเสี่ยงต่อสมองเสื่อมของผู้สูงอายุ และปัจจัยที่มีผลต่อภาวะเสี่ยงของการเกิดโรคภาวะสมองเสื่อมของผู้สูงอายุ ตำบลน้ำร้อน อำเภอนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2554

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปทั้งชายและหญิงที่อาศัยในตำบลน้ำร้อน อำเภอนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่ ปี พ.ศ. 2554 และไม่ได้การวินิจฉัยจากแพทย์เป็นโรคสมองเสื่อมจำนวน 479 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุในตำบลน้ำร้อนที่ได้รับการคัดกรองภาวะสมองเสื่อมโดยใช้แบบทดสอบสภาพสมองเบื้องต้น ฉบับภาษาไทย (MMSE -Thai Version 2002) ของสถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ แล้วพบว่ามีความเสี่ยงของการเกิดโรคภาวะสมองเสื่อม และยินดีเข้าร่วมในการศึกษา ไม่มีความบกพร่องในการสื่อสารทั้งการได้ยิน การพูด การมองเห็น ไม่มีประวัติของการเสพยา เสพคิดหรือโรคพิษสุราเรื้อรัง ไม่ใช้ยาที่มีฤทธิ์ต่อจิตประสาท ซึ่งรวมทั้งยาแก้ปวด ประสาทและยาต้านซึมเศร้าอย่างน้อยหนึ่งสัปดาห์ก่อนทำการศึกษาวินิจฉัย จำนวน 87 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบทดสอบสภาพสมองเบื้องต้นฉบับภาษาไทย (MMSE- Thai 2002) ของสถาบันเวชศาสตร์ผู้สูงอายุ กรมการแพทย์ เป็นการทดสอบระดับความสามารถของสมองในการทำหน้าที่ด้านกระบวนการรับรู้ 6 ด้าน คือ การรับรู้เวลา สถานที่ การจดจำ ความตั้งใจ การคำนวณ

การใช้ภาษา และการระลึกได้ ประกอบด้วย 5 ส่วน 11 ข้อคำถามใหญ่และข้อคำถามย่อยรวม 30 ข้อ มีคะแนน 0 - 30 คะแนน เกณฑ์การพิจารณาคะแนนในการคัดกรองภาวะสมองเสื่อมมีดังนี้

ผู้สูงอายุปกติที่ไม่ได้เรียนหนังสือ

คะแนนมากกว่า 14 คะแนน หมายถึง ไม่มีภาวะสมองเสื่อม

คะแนน 0 - 14 คะแนน หมายถึง มีภาวะสมองเสื่อม

ผู้สูงอายุปกติเรียนหนังสือระดับประถมศึกษา

คะแนนมากกว่า 17 คะแนน หมายถึง ไม่มีภาวะสมองเสื่อม

คะแนน 0 - 17 คะแนน หมายถึง มีภาวะสมองเสื่อม

ผู้สูงอายุปกติเรียนสูงกว่าระดับประถมศึกษา

คะแนนมากกว่า 22 คะแนน หมายถึง ไม่มีภาวะสมองเสื่อม

คะแนน 0 - 22 คะแนน หมายถึง มีภาวะสมองเสื่อม

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะเสี่ยงของการเกิดโรคภาวะสมองเสื่อมของผู้สูงอายุ เป็นแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยประยุกต์จากการทบทวนวรรณกรรม ประกอบด้วย 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ความสัมพันธ์กับคนในครอบครัว การมีโรคประจำตัว ประวัติการเจ็บป่วยทางสมอง ประวัติครอบครัว และ พฤติกรรมสุขภาพ ข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบ และเติมข้อความจำนวน 18 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ข้อมูล สัมพันธภาพในครอบครัว การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน ประกอบด้วย

2.1 สัมพันธภาพในครอบครัว จำนวน 16 ข้อ เป็นข้อคำถามเชิงบวก การให้คะแนน แบ่งเป็น 2 ระดับ ดังนี้

ใช่ ให้ค่าคะแนน 1

ไม่ใช่ ให้ค่าคะแนน 0

2.2 การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม การมีโรคประจำตัว จำนวน 8 ข้อ เป็นข้อคำถามเชิงบวก การให้คะแนน แบ่งเป็น 2 ระดับ ดังนี้

ใช่ ให้ค่าคะแนน 1

ไม่ใช่ ให้ค่าคะแนน 0

การแปลผลคะแนน

การแปลผลคะแนน พฤติกรรมสัมพันธ์สภาพในครอบครัว และ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง ต่ำ โดยแบ่งตามเกณฑ์การประเมินคะแนนพฤติกรรม (ประคอง กรรณสูตร, 2542) ดังนี้

คะแนนร้อยละ 80.1 – 100.0 หมายถึง มีการปฏิบัติสูง

คะแนนร้อยละ 50.1 – 80.0 หมายถึง มีการปฏิบัติปานกลาง

คะแนนร้อยละ 00.0 – 50.0 หมายถึง มีการปฏิบัติต่ำ

2.3 การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน จำนวน 10 ข้อ เป็นแบบประเมินความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน Modified Barthel Activity of Daily Index (MBAI) ของ Maryland and Barthel (1955) ประกอบด้วย 10 ด้าน คือ การรับประทานอาหารเมื่อเตรียมไว้ให้ ล้างหน้า, หวีผม, แปรงฟัน, โกนหนวด ลุกนั่งจากที่นอน, จากเตียงไปยังเก้าอี้ การใช้ห้องสุขา การเคลื่อนที่ภายในที่หรือภายในบ้าน การสวมใส่เสื้อผ้า การขึ้นลงบันได 1 ชั้น การอาบน้ำ การกลืนอุจจาระในระยะ 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา การกลืนปัสสาวะในระยะ 1 สัปดาห์ที่ผ่านมา มีคะแนน 0 - 20 คะแนน มีเกณฑ์ดังนี้

คะแนน 0 - 4 คะแนน หมายถึง ไม่สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้

คะแนน 5 - 8 คะแนน หมายถึง สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้เล็กน้อย

คะแนน 9 - 11 คะแนน หมายถึง สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ปานกลาง

คะแนน 12 - 19 คะแนน หมายถึง สามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้มาก

คะแนน 20 คะแนน หมายถึง สามารถปฏิบัติประจำวันได้ด้วยตนเองทั้งหมด

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาขึ้นในส่วนที่ 2 ไปวิจัยที่มีผลต่อภาวะเสี่ยงการเป็นโรคภาวะสมองเสื่อมของผู้สูงอายุ ไปตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านผู้สูงอายุ ผู้เชี่ยวชาญด้านการคัดกรองภาวะสมองเสื่อม และผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข พิจารณาตรวจสอบความตรงในเนื้อหา ความครอบคลุม ความชัดเจน ความเหมาะสมของภาษาและนำแบบสอบถามมาปรับปรุงคำถามให้ถูกต้องตรงประเด็นที่ถามให้เหมาะสมตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาคำนวณหาค่า

ดัชนีความตรงตามเนื้อหา โดยได้ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Content validity index: CVI) เท่ากับ 0.97

2. การหาความเชื่อมั่นแบบสัมพัทธ์ (Reliability) ผู้ศึกษานำแบบสัมพัทธ์ที่หาความตรงตามเนื้อหาเรียบร้อยแล้วไปทดสอบใช้กับผู้สูงอายุ ตำบลวังหลวง ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 20 ราย และนำมาหาความเชื่อมั่น โดยใช้สูตร Kuder-Richardson หรือ KR20 ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.81 และนำแบบสัมพัทธ์ปรับแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษานำโครงการครั้งนี้ว่าแบบอิสระเข้ารับการพิจารณาด้านจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อผ่านการอนุมัติจึงทำหนังสือขออนุญาตทำการศึกษา ผู้ศึกษาทำการพิทักษ์สิทธิผู้เข้าร่วมการศึกษา โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ครอบคลุมทุกประเด็นทั้งข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษา อธิบายวัตถุประสงค์ ลักษณะของแบบสัมพัทธ์ และสิทธิในการเข้าร่วมการศึกษา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสมัครใจจะยินยอมเข้าร่วมในการศึกษา หรือสามารถถอนตัวออกจากการศึกษาได้โดยไม่มีผลกระทบใดๆ และข้อมูลที่ได้จะเก็บเป็นความลับ โดยจะนำมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาไปพัฒนาการดำเนินงานและจะเผยแพร่เพียงผลการศึกษาในภาพรวมเท่านั้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้มีขั้นตอนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ขออนุมัติหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากสาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย เชียงใหม่
2. นำหนังสือที่ได้รับการอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ถึงผู้อำนวยการโรงพยาบาลหนองม่วงไข่เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล
3. เตรียมผู้ช่วยวิจัย เป็นพยาบาลวิชาชีพ จำนวน 2 คน ซึ่งมีประสบการณ์ในการคัดกรองภาวะสมองเสื่อม โดยทำการอบรม ใช้เวลา 1 วัน เพื่อให้ทราบวัตถุประสงค์ ลักษณะกลุ่มตัวอย่าง เทคนิคและขั้นตอนการสัมภาษณ์ ทำความเข้าใจในข้อคำถาม และวิธีการจดบันทึกให้เป็นแบบอย่างเดียวกันและให้ผู้ช่วยวิจัยฝึกสัมภาษณ์ โดยผู้ศึกษาได้ทำการสังเกตขณะที่ผู้ช่วยวิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และให้คำแนะนำเพิ่มเติมก่อนทำการสัมภาษณ์จริง

4. ขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่กลุ่มงานเวชปฏิบัติครอบครัวและชุมชนโรงพยาบาลหนองม่วงไข่ ประสานชมรมผู้สูงอายุ และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเรื่องการนัดหมายผู้สูงอายุล่วงหน้า

5. ผู้ศึกษาและผู้ช่วยวิจัย เดินทางไปเก็บข้อมูลที่บ้านของผู้สูงอายุ โดยการนำทางของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์แก่ผู้สูงอายุ พร้อมทั้งขออนุญาตสัมภาษณ์ เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงทำการสัมภาษณ์จนจบ เมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์จะทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลกับผู้สูงอายุเพื่อให้ถูกต้องครบถ้วน

6. ผู้ศึกษานำแบบแบบสัมภาษณ์ ที่รวบรวมได้มาตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และครบถ้วนเพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) และโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการรวบรวม และวิเคราะห์ตามลำดับ ดังนี้

1. ความชุกของภาวะเสี่ยงต่อสมองเสื่อม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ และหาความชุก

2. ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะเสี่ยงของการเกิดโรคภาวะสมองเสื่อมของผู้สูงอายุ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาค่าร้อยละ โดยวิเคราะห์แยกปัจจัย ดังนี้

2.1 ปัจจัยด้านประชากร

2.2 ปัจจัยด้านสังคม

2.3 ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ

2.4 ปัจจัยด้านพฤติกรรมสุขภาพ

สถานที่ใช้ในการดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูล

ตำบลน้ำรัศ อำเภอนองม่วงไข่ จังหวัดแพร่